

Hvilken betydning har innvandrerbakgrunn for sjansene for å få læreplass?

Tidligere analyser viser at søkere med innvandrerbakgrunn har større utfordringer med å få læreplass enn øvrige søkere. Vi har sett nærmere på sammenhengen mellom innvandrerbakgrunn og søkerens sjanse for å få læreplass.

STATISTIKK | Sist endret: 05.12.2019

Hovedfunn

- Søkere med innvandrerbakgrunn får i mindre grad lærekontrakt enn øvrige søkere. Det er små forskjeller mellom norskfødte med innvandrerforeldre og innvandrere.
- Gutter med innvandrerbakgrunn ser ut til å ha størst utfordringer med å få læreplass.
- Hvor lenge søkeren har bodd i Norge har liten betydning for sannsynligheten for å få lærekontrakt.
- Innvandrerbakgrunn ser ut til å ha størst betydning i fag der gutteandelen er høy.
- Karakterer og fravær forklarer delvis forskjellene mellom innvandrere og øvrige.

Innvandrer kategorier

Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre.

Norskfødte med innvandrerforeldre er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

Begrepet *innvandrerbakgrunn* dekker begge disse gruppene.

Øvrige omfatter de som er norskfødte med minst en norskfødt forelder og de som er utenlandsfødte med to norskfødte foreldre.

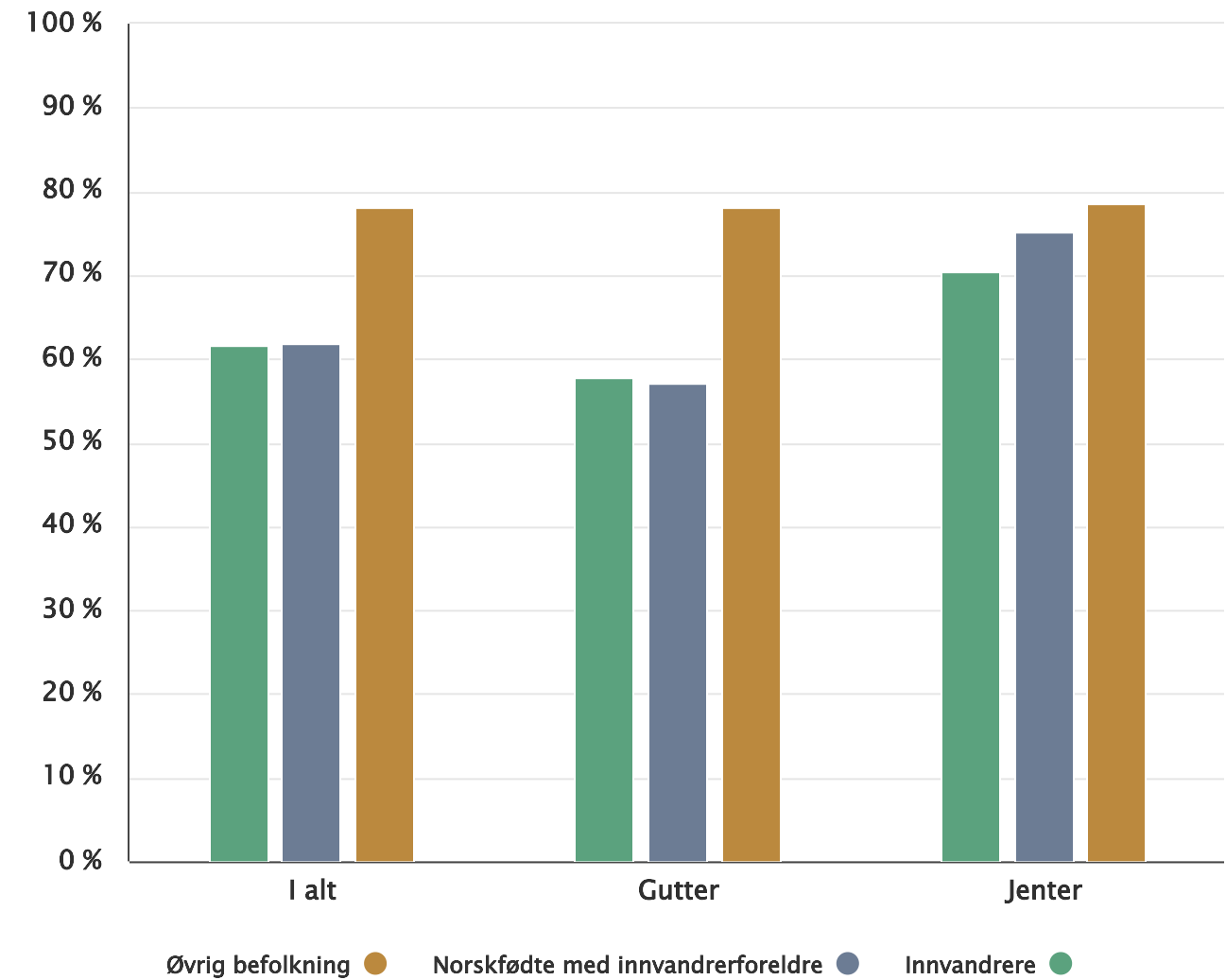
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Søkere med innvandrerbakgrunn får i mindre grad lærekontrakt enn øvrige søkere

Av 36 000 ungdomsrettssøkere til læreplass i 2017 og 2018, var 3800 innvandrere og 970 norskfødte med to innvandrerforeldre. Andelen som fikk lærekontrakt er betydelig lavere for søkere med innvandrerbakgrunn enn den er for øvrige søkere. 62 prosent av søkerne med innvandrerbakgrunn fikk lærekontrakt, mens tilsvarende andel er 78 prosent for øvrige søkere.

Blant søkerne med innvandrerbakgrunn finner vi små forskjeller mellom norskfødte og innvandrere. I begge grupper har 62 prosent av søkerne fått lærekontrakt. Det er særlig for guttene det er lite forskjell mellom norskfødte og innvandrere i andelen som får lærekontrakt. Det er også generelt flere gutter enn jenter som søker læreplass. Over 7 av 10 søkere til læreplass er gutter.

Søkere som har fått lærekontrakt, etter innvandrerbakgrunn og kjønn. 2017 og 2018 sammenlagt.

	I alt	Gutter	Jenter
Innvandrere	61,7%	57,9%	70,4%
Norskfødte med innvandrerforeldre	61,9%	57,0%	75,1%
Øvrig befolkning	78,1%	78,0%	78,5%

Innvandrerbakgrunn ser ut til å ha større betydning for guttenes sjanse for å få lære plass enn for jentene. Det er en forskjell på rundt 20 prosentpoeng i andelen som fikk lærekontrakt mellom gutter med innvandrerbakgrunn og øvrige gutter, mens forskjellen er mindre for jenter.

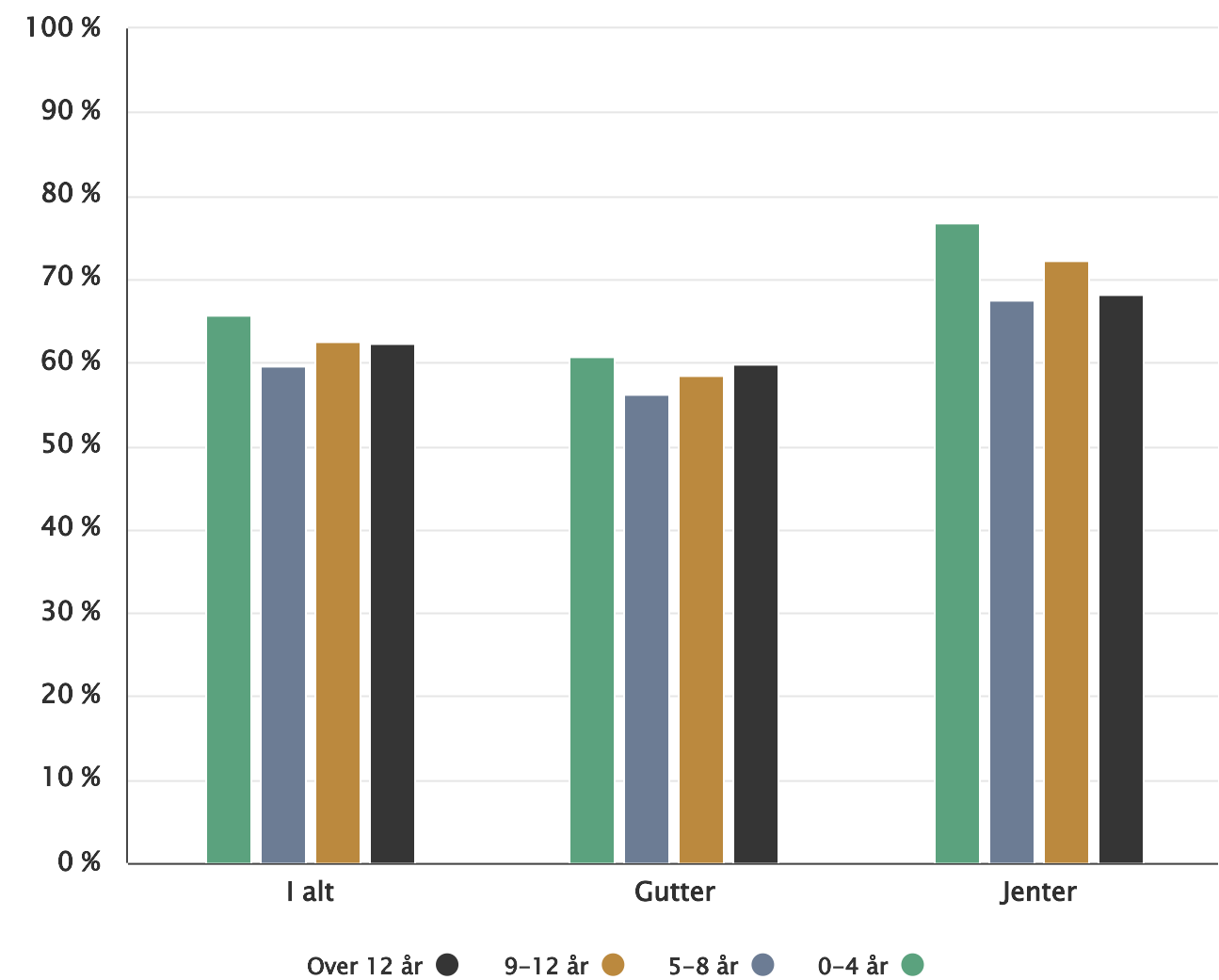
Ikke tydelig sammenheng mellom botid og andelen som får lære plass

Det er nærliggende å anta at innvandrere som har bodd lenge i Norge, har bedre språkferdigheter enn de som nylig har kommet til landet, og at botid derfor har betydning for om de får lære plass eller ikke. Vi finner imidlertid ingen systematisk

sammenheng mellom botid og andelen som får lære plass. Andelen som fikk lærekontrakt, er for eksempel noe høyere for søkerne som har bodd i Norge i 0-4 år enn den er for søkere som har bodd i landet i mer enn 12 år.

Når vi ser på hvor mange som får lære plass etter botid, er det noen forskjeller mellom jenter og gutter. Andelen med lærekontrakt er jevn for gutter med ulik botid, mens det er litt større variasjon for jenter. Det ser likevel ikke ut til å være systematiske forskjeller for jentene.

Innvandrere som har fått lærekontrakt, etter kjønn og botid*. 2017 og 2018 sammenlagt.

	I alt	Gutter	Jenter
0-4 år	65,8%	60,7%	76,8%
5-8 år	59,6%	56,1%	67,4%
9-12 år	62,5%	58,5%	72,3%
Over 12 år	62,3%	59,8%	68,1%

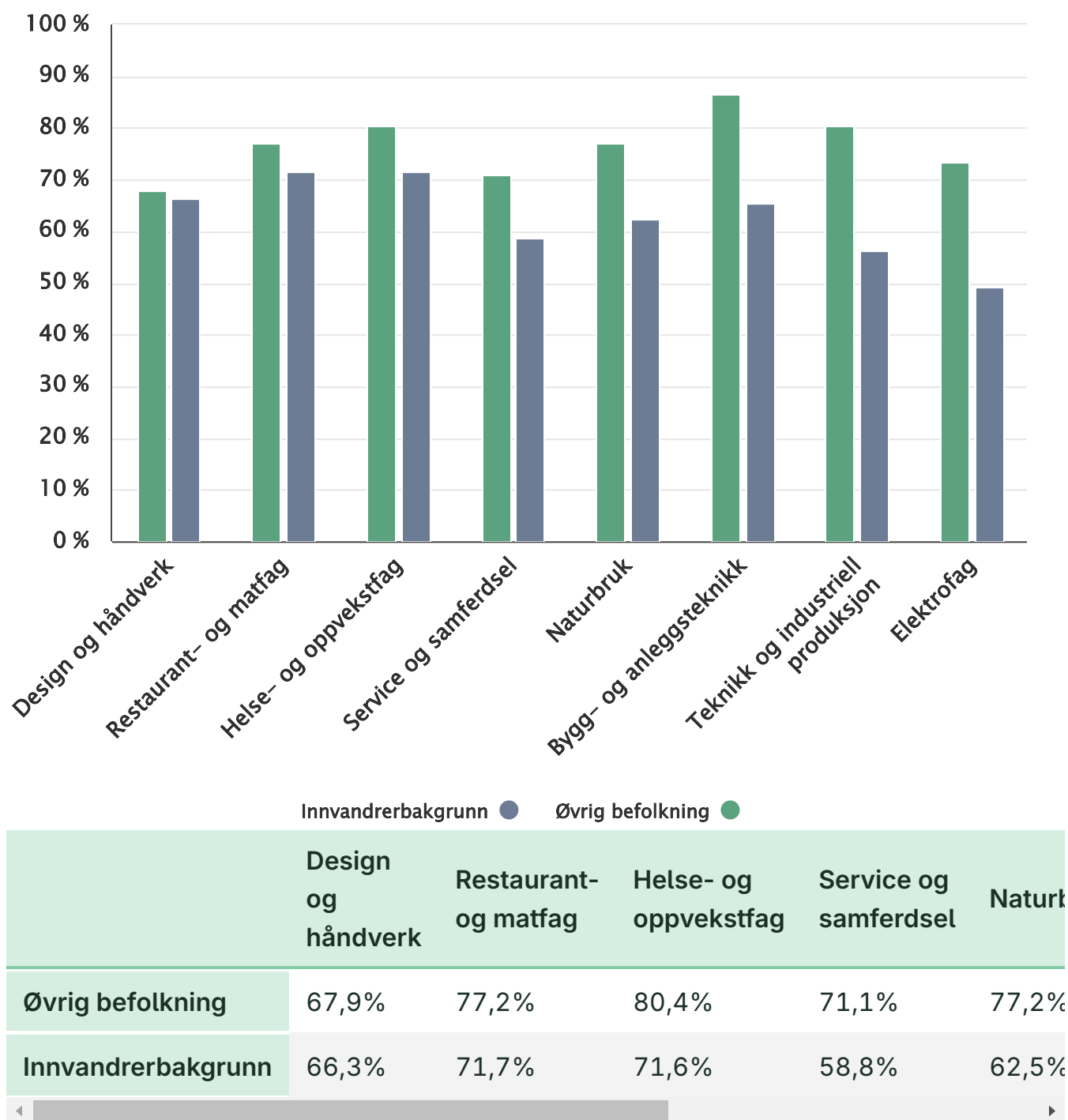
*ukjent botid er holdt utenfor

Innvandrerbakgrunn ser ut til å ha størst betydning i guttedominerte fag

At søkere med innvandrerbakgrunn i mindre grad enn øvrige søkere får læreplass, ser vi i samtlige utdanningsprogrammer. Det er imidlertid forskjeller i hvor stor betydning innvandrerbakgrunn ser ut til å ha for søkerens sjanse for å få læreplass.

Innvandrerbakgrunn ser ut til å ha størst betydning i utdanningsprogrammene elektrofag, teknikk og industriell produksjon og bygg- og anleggsteknikk. Sammenligner vi søkere med innvandrerbakgrunn og øvrige søkere er det en forskjell på mer enn 20 prosentpoeng i andelen som fikk lærekontrakt i disse fagene, mens det kun er 2 prosentpoeng forskjell i design og håndverk.

Søkere som har fått lærekontrakt, etter innvandrerbakgrunn og utdanningsprogram. 2017 og 2018 sammenlagt.

Innvandrerbakgrunn ser ut til å ha større betydning for sjansene for å få læreplass i de guttedominerte enn i de jentedominerte fagene. Gutter utgjør for eksempel 97 prosent av søkerne til læreplass innen bygg- og anleggsteknikk, men kun 11 prosent av søkerne til design og håndverk. Dette er i tråd med funnene i en evaluering av reform 94, som viste at det særlig var i guttedominerte fag, som bilfag og elektrofag, at søkere med innvandrerbakgrunn i mindre grad fikk læreplass enn øvrige søkere, mens det var mindre forskjeller i helse- og sosialfagene (Lødding 1998, Lødding 2001).

Karakterer og fravær forklarer delvis forskjellene mellom innvandrere og øvrige

Karakterer og fravær har betydning for sjansene for å få læreplass (Utdanningsdirektoratet 2018a). Søkere med innvandrerbakgrunn har i snitt lavere karakterer og høyere fravær enn øvrige søkere. Det er størst forskjeller i karakterer og fravær mellom søkere med og uten innvandrerbakgrunn blant guttene, og generelt har guttene lavere karakterer enn jentene. Dette kan sannsynligvis forklare noe av forskjellene mellom gutter og jenter med innvandrerbakgrunn. Jentene har i snitt høyere fravær enn guttene, men tidligere analyser viser at karakterer har større betydning enn fravær for sjansene for å få læreplass (Utdanningsdirektoratet 2018a, Aspøy og Nyen 2015).

Gjennomsnittlig karakterpoeng og fravær, etter kjønn og innvandrerbakgrunn. Søkere til læreplass. 2017 og 2018 sammenlagt.

Bakgrunn	Karakterpoeng		Fraværsprosent	
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter
Innvandrere	33,6	35,5	4,9	6,1
Norskfødte med innvandrerforeldre	34,5	37,4	5,2	5,9
Den øvrige befolkningen	38,3	39,5	3,3	5,2
Alle	37,8	39	3,5	5,3

Lave karakterer og høyt fravær ser likevel ikke ut til å være hele forklaringen på at ungdom med innvandrerbakgrunn i mindre grad enn øvrige får læreplass. Andelen som får lærekontrakt er gjennomgående lavere for søkere med innvandrerbakgrunn også når man sammenligner søkere med samme antall karakterpoeng og fravær. Det er størst forskjell for søkere som har mer enn 5 prosent fravær og 10 til 29 karakterpoeng. Analysen viser at innvandrerbakgrunn er mindre utslagsgivende for andelen som oppnår lærekontrakt jo høyere karaktersnitt søkeren har.

At foreldrene har fullført videregående opplæring ser også ut til å øke søkerens sjanse for å få læreplass (Utdanningsdirektoratet 2018b). Søkere med innvandrerbakgrunn har i større grad foreldre med kun grunnskoleutdanning eller uoppgitt utdanning. Likevel ser ikke dette ut til å forklare forskjellen i andel som får læreplass mellom søkere med og uten innvandrerbakgrunn.

Kan forskjellene tilskrives andre faktorer enn innvandrerbakgrunn?

Også når det kontrolleres for både karakterer, fravær, foreldrenes utdanningsnivå, fylke og utdanningsprogram ser vi at gutter med innvandrerbakgrunn har lavere sjanse for å få lærekontrakt enn øvrige gutter. Sammenlignet med øvrige gutter, som har høyest sannsynlighet for å få læreplass, vil en norskfødt gutt med innvandrerforeldre i snitt ha 11,8 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å få lærekontrakt. En gutt som selv har innvandret har 8 prosentpoeng lavere sannsynlighet enn øvrige gutter. Det betyr at det er en forskjell mellom gutter med og uten innvandrerbakgrunn også når vi tar hensyn til de andre faktorene i analysen. For jenter med innvandrerbakgrunn ser vi ingen signifikant effekt når vi sammenligner med øvrige gutter, som betyr at vi ikke kan utelukke at forskjellene skyldes tilfeldigheter.

Sammensatte årsaker til at innvandrere ikke får læreplass

Tallene tyder på at søkere med innvandrerbakgrunn møter en høyere terskel for å få læreplass enn øvrige søkere. Dette varierer betydelig mellom fag, og jenter kommer bedre ut enn gutter. Tidligere studier har lignende funn (Lødding 1998, Helland og Støren 2004).

«(...) disse forskjellene tilsier – noe forenklet formulert – at minoritetsspråklige jenter vil gjøre andre erfaringer enn minoritetsspråklige gutter når det gjelder tilgangen til opplæring i arbeidslivet.»

Lødding (2001, s. 7-8)

Manglende språkkunnskaper og språkferdigheter trekkes ofte frem som en viktig årsak til at søkere med innvandrerbakgrunn ikke får læreplass (NOU 2010:7, Jeon 2019). Dersom norskferdigheter og kjennskap til norsk kultur hadde stor betydning, skulle man tro at de som er født i Norge eller har lang botid i større grad får læreplass enn de som selv har innvandret. For gutter viser tallene imidlertid ingen tydelig forskjell mellom norskfødte og ungdommer som har innvandret selv, eller mellom innvandrere med ulik botid. Manglende norskferdigheter ser altså ikke ut til å være hele forklaringen på at søkere med innvandrerbakgrunn i mindre grad får læreplass enn øvrige søkere.

Søkere med innvandrerbakgrunn stiller i snitt dårligere enn øvrige søkere på forhold som har betydning for å få læreplass, som for eksempel karakterer, fravær og

foreldrenes utdanningsnivå (se også Lødding 2009). Det er samtidig rimelig å anta at søkere med innvandrerbakgrunn i mindre grad har nettverk som kan hjelpe til i søkeprosessen. Dette kan for eksempel være familie med kjennskap til lærlingordningen eller kontakter i bransjen de søker lære plass i (Jeon 2019). Kombinasjonen av lavere skoleprestasjoner og mangel på nettverk kan trolig gjøre det vanskeligere for denne gruppen å få lære plass. Betydningen av nettverk kan være forskjellig i offentlig og privat sektor, og dermed mellom utdanningsprogram og kjønn (Helland og Støren 2004).

Søkere med innvandrerbakgrunn kan også møte diskriminering i søkeprosessen. Forskning fra Sveits og Tyskland har vist at likt kvalifiserte søkere med utenlandske navn i snitt må sende flere søknader enn øvrige søkere for å få et intervju til en lære plass (Jeon 2019). En norsk studie av jobbsøkere får lignende funn (Midtbøen og Rogstad 2012). Opplevd diskriminering eller vanskeligheter med å få lære plass kan gjøre det mindre motiverende å aktivt oppsøke aktuelle lærebedrifter for ungdom med innvandrerbakgrunn (Jeon 2019, Lødding 1998). At søkerne er motiverte og tar initiativ er viktig for å gi et godt inntrykk i søkeprosessen (Utdanningsdirektoratet 2018b). Det kan tenkes at diskriminering rammer ulikt for søkere til lære plass i forskjellige bransjer og for jenter og gutter (Helland og Støren 2004).

Flere analyser om hva som har betydning for å få lære plass

Hvordan påvirker karakterer og fravær muligheten til å få lære plass? (Notat 2018)

Hvilke faktorer påvirker om ungdommer får lære plass? (Utdanningsspeilet 2018)

Hvorfor får ikke søkere lære plass? (Kunnskapsoversikt 2019)

Om tallene

I denne analysen har vi tatt utgangspunkt i søkere til lære plass med ungdomsrett høsten 2017 og 2018. For disse søkerne har Statistisk sentralbyrå (SSB) koblet på informasjon om fravær og karakterer fra Vg2, innvandrerbakgrunn, foreldrenes utdanningsbakgrunn og om de har fått lærekontrakt innen utgangen av året de søkte. Tallene inkluderer ordinære elever (elevstatus E) og elever med enkeltvedtak om spesialundervisning

(elevstatus A). Elever som har mindre enn 10 karakterpoeng er ikke med i analysen. Karakterpoeng er gjennomsnittet av karakterene til eleven ganget med 10. Dersom du har et snitt på 4,5, vil du få 45 karakterpoeng.

Statistikken tar utgangspunkt i søkere med læreplass på førsteønske, uavhengig av om de vurderes som kvalifiserte eller ikke. Søkere som ved et senere tidspunkt har trukket søknaden, takket nei eller ikke svart på tilbud, er også inkludert. De som har skaffet seg læreplass på egenhånd, og de som har søkt skoleplass men likevel fått læreplass, er lagt til som søkere.

Statistikken viser kun kontrakter som er blitt godkjent av fylkeskommunene innen utgangen av året. Søkere til læreplass kan også få alternativer til lærekontrakt. Det er små forskjeller mellom søkere med innvandrerbakgrunn og øvrige søkere i andelen som fikk opplæringskontrakt, som for alle grupper er på 2 prosentpoeng. I denne analysen har vi derfor valgt å konsentrere oss om andel søkere som har fått en lærekontrakt. De som har fått opplæringskontrakt er likevel med i søkertallet.

SSB har i tillegg gjort en regresjonsanalyse av tallene. I regresjonsanalysen er søkerne som har fått en godkjent opplæringskontrakt holdt utenfor.

Kilder

Aspøy, T. M. og Nyen, T. (2015). Godt, men ikke for godt. Evaluering av forsterket alternativ Vg3 for elever som ikke får læreplass. Sluttrapport. FAFO-rapport 2015:46, Oslo.

Helland, H. og Støren, L. A. (2004). Videregående opplæring – progresjon, gjennomføring og tilgang til læreplasser. Forskjeller etter studieretning, fylke og kjønn og mellom elever med minoritets- og majoritetsbakgrunn. Rapport 26/2004. NIFU STEP, Oslo.

Jeon, S. (2019). Unlocking the Potential of Migrants: Cross-country Analysis. OECD Reviews of Vocational Education and Training. OECD Publishing, Paris.

Lødding, B. (1998). Med eller uten rett. Evaluering av Reform 94: Underveisrapport 1997 fra prosjektet Etniske minoriteter. NIFU-rapport 4/98, Oslo.

Lødding, B. (2001). «Norske får liksom førsterett». Om tilgang til opplæring i bedrift for ungdom med innvandrerbakgrunn i Oslo og Akershus. NIFU-rapport 1/2001, Oslo.

Lødding, B. (2009). Sluttere, slitere og sertifiserte. Bortvalg, gjennomføring og kompetanseoppnåelse blant minoritetsspråklige ungdommer i videregående

opplæring. Rapport 13/2009. NIFU STEP, Oslo.

Midtbøen, A. H. og Rogstad, J. (2012). Diskrimineringens omfang og årsaker. Etniske minoriteters tilgang til norsk arbeidsliv. Rapport 2012:1. Institutt for Samfunnsforskning, Oslo.

NOU 2010:7. Mangfold og mestring - Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet. Oslo.

Utdanningsdirektoratet (2018a). Hvordan påvirker karakterer og fravær muligheten til å få læreplass? Statistikknotat 2/2018. Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Utdanningsdirektoratet (2018b). Utdanningsspeilet 2018. Del 2: Hvilke faktorer påvirker om ungdommer får læreplass? Utdanningsdirektoratet, Oslo.